

- Sons Of Northern Darkness -

En fråga om stil och identitet i Black Metal – kulturen

Ett examensarbete av Daniel Dömstedt

Högskolan Dalarna
Pedagogiskt Arbete C ,VT07
Handledare: Jan Fredriksson

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1. Inledning	5
2. Problemformulering	7
2:1 Syfte och disposition	7
2:2 Frågeställningar	8
3. Metod och tillvägagångssätt	9
3:1 Intervjuer	11
3:2 Deltagande observation	12
4. Tidigare forskning	13
5. Black metal – kulturen	16
5:2 Black metal som stil	17
5:3 Vad är black metal?	18
5:4 Hur låter musiken?	22
6. Stilen hos fyra black metal – ungdomar	23
6:1 Ungdomarnas musik	25
7. Teoretiska perspektiv och empirisk analys	27
7:1 Symbolisk kommunikation	27
7:2 Utvecklade och förtäckta koder	30
7:3 `Vi` och `De` - Kulturella motpoler	31
7:4 Kultur som motstånd	32
8. Avslutade kommentar	35
Källförteckning	36

Jag vill inledningsvis säga ett stort tack till de ungdomar som har gjort det här arbetet möjligt genom att låta mig låna dyrbar tid till att samtala och diskutera i replokalen. Jag vill i samma veva tacka min handledare Jan Fredriksson för outhärliga påputtningar och nödvändiga inbromsningar.

Tack var ordet.

Daniel Dömstedt 7/1 – 07

Sammanfattning

Min uppsats har visat på black metal-stilens betydelse för fyra ungdomars identitetsskapande. Jag har med koppling till teoretiska infallsvinklar och begrepp rörande stilars och kulturers betydelse diskuterat black metal-kulturen med fokus på dess stilmässiga uttryck, dess symbolanvändande och dess innebörd för ungdomarnas självbild.

I min studie har jag diskuterat och redogjort för hur black metal-kulturen kan te sig genom att förklara hur musiken låter och hur stilens uttryck i form av kläder och frisyrier kan se ut.

Uppsatsen har visat på hur symboler och kodsysteem används av ungdomarna inom ramen för kulturen för att markera och positionera sin identitet. Jag har i min studie även visat hur black metal-stilen kan vara ett existentiellt ställningstagande mot kommersialism och mainstreamkultur.

1. Inledning

Jag har så länge jag kan minnas varit intresserad av musik men det var först på högstadiet som jag på ett mer medvetet sätt började lyssna och konsumera musikkultur. Helt plötsligt räckte det inte med att då och då spela in nån trallvänlig låt från radion och lyssna på när andan föll in. Nu var det traditionell 80-talshårdrock¹ som gällde och skivor skulle samlas, konserter bevittnas och bandtröjor köpas. Vad jag inte förstod då var att jag var mitt uppe i en process att för både mig själv och omvärlden försöka definiera vem jag var. Banden, skivorna, spelningarna och tröjorna och mitt allmänna kulturintresse var helt enkelt en del av mitt identitetsbygge.

Ibland har jag upplevt att det finns en oförståelse och ett ointresse från vuxenvärlden vad gäller ungdomars kulturvanor. Ungdomar och ungdomskultur nämns inte sällan med en nästan fördomsfull och nedlåtande ton av vuxenvärlden och etablissemangen. Jag har själv mött ungdomar som inte tycker sig bli tagna på allvar och som känner att de blivit missförstådda av de vuxna som funnit omkring dem. Om det stämmer att vissa ungdomar uppfattar vuxenvärlden på det här sättet ser jag det som något relativt alarmerande och problematiskt. För oss som arbetar, eller kommer att arbeta, inom skolvärlden finns det all anledning att ta denna kritik på allvar.

Att arbeta som lärare i hög- och gymnasieskolan innebär en daglig kontakt med ungdomar med olika bakgrund och erfarenheter. För att på ett seriöst och respektfullt sätt kunna bemöta dessa ungdomar och förstå den upplevda värld de lever i krävs det att lärare och andra vuxna i ungdomarnas närhet har en förförståelse för de orsaker och samband som formar och utvecklar grupper och individer i dagens samhälle. En större inblick och förståelse för ungdomskulturens betydelse och inverkan på ungdomars identitetsskapande är i mina ögon därför en mycket viktig ingrediens i ett modernt lärarskap om lärare och elever skall kunna visa varandra respekt och mötas på meningsfullt sätt inom skolvärlden.

¹ Band som Iron Maiden och Judas Priest slog kommersiellt igenom på 1980-talet. Denna form av musik kallas inte sällan för New Wave Of British Heavy Metal. Under det tidiga 80-talet växer även en amerikansk hårdrocks-scen fram med band som Metallica, Motley Crue och Wasp.

De vuxna som omger dagens ungdom behöver större vetskap om vilka stilar och stiluttryck som finns bland ungdomar. De vuxna behöver utveckla sin förmåga att tolka ungdomsstilarnas och ungdomskulturernas symboler och koder för att på så sätt förstå betydelsen av de signaler som skickas ut. Ungdomars stilbildning är inget statiskt fenomen utan nya och gamla stilar och kulturer produceras och reproduceras i en ständigt pågående process. Det är därför mycket betydelsefullt och angeläget att inom ramen för pedagogiskt arbete studera och analysera ungdomars stilar och kulturer och därigenom få ökad förståelse för dagens ungdom och den i många fall rätt komplicerade verklighet de lever i.

2. Problemformulering

2:1 Syfte och disposition

Det finns som ovan motiverat all anledning att inom ramen för pedagogiskt verksamhet studera och analysera ungdomars kulturella uttryck. Min uppsats studerar och analyserar ett ungdomskulturellt fenomen kallat *black metal* i avseende att skapa insikt och förståelse för den betydelse som kulturen kan ha för ungdomarna i fråga.

Uppsatsens syfte är att redogöra för black metal - kulturens uttryck och dess betydelse för ungdomarnas identitetsutveckling. Studien fokuserar på vad black metal - kulturen kan innebära för ungdomars identitetsskapande både individuellt och i grupp.

Uppsatsen kan delas in i två delar som fokuserar på black metal-kulturens innebörd och betydelse från två olika ansatser.

Stil – sådan är Black Metal

Den första delen av uppsatsen fokuserar på black metal som kultur och stil. Black metal som fenomen behandlas i uppsatsen som en kulturell företeelse med vissa stil- och smakmässiga igenkänningstecken som kan kopplas till en musikgenre som växt fram och utvecklats från tidigt 1980-tal. Min uppsats ger en övergripande bild av vad black metal – kulturen är och innebär med koppling till både musikform och mer fysiska stilmässiga igenkänningstecken som exempelvis kläder och frisyrier.

Stilens innebörd – symbolanvändning, kommunikation och självbild

Uppsatsens andra del koncentrerar sig på stilens funktion och innebörd för identitetsutvecklingen. Utseendemässiga attribut i form av kläder och frisyrier är faktorer som kan ha stor betydelse för ens identitet. Att klä sig på ett visst sätt eller att på annat vis använda olika former av kulturella symboler kan vara ett sätt att kommunicera (frivilligt eller ofrivilligt) med sin omvärld och därigenom forma och markera sin identitet. Studien diskuterar och analyserar centrala frågor om hur identitetsprocessen formas genom användandet av symboler och kulturspecifika kodsyste

Att anamma en stil är också en del i processen att definiera vem man är. Uppsatsen studerar därför även black metal – kulturens betydelse för ungdomarnas syn på sig själva i förhållande till yttre fenomen som vuxenvärld och andra populärkulturella formationer.

2:2 Frågeställningar

För att besvara mina funderingar utgår jag ifrån tre frågeställningar som alla anknyter till ovan beskrivna syfte.

1) Vad är och innebär black metal som stil betraktat? Vilka stilmässiga uttryck och visuella markörer kan kopplas till kulturen och hur förhåller sig ungdomarna till dessa?

2) Vilka stilspecifika symboler och kodsystém går att finna i kulturen och hur använder sig ungdomarna av dessa? Vilken funktion fyller de för identitetskapandet hos ungdomarna?

3) Hur definierar ungdomarna sig själva och sitt kulturella uttryck i förhållande till andra samhällseliga och sociala fenomen och vilka antaganden ligger till grund för denna självbild?

3. Metod och tillvägagångssätt

Denna uppsats handlar om 4 gymnasieungdomars kulturskapande i en medelstor svensk industristad. Dessa killar är nitton år gamla, går på gymnasiet och spelar tillsammans musik i ett så kallat black metal-band. När jag träffade dessa ungdomar och förstod att de var intresserade av musik i allmänhet och black metal i synnerhet frågade jag dem om det var möjligt att få samtala med dem gällande deras intresse för denna stil och kultur. Jag berättade att jag avsåg att skriva mitt examensarbete i ämnet ungdomskultur och identitet. Vi diskuterade frågan och kom fram till att jag kunde få följa med dem när de repade med sitt band och därigenom komma i kontakt med deras blackmetal-kultur. Min studie bygger på observationer och samtal som vi haft kring ämnet black metal och identitet under ungdomarnas rep med sitt band. (Samtalen har spelats in med en kassettbandspelare.)

Att studera ett ungdomskulturellt fenomen kräver ett genomtänkt tillvägagångssätt. Det gäller att hitta lämpliga strukturer och metoder för att kunna analysera och tolka den information som utvinns ur den aktuella empirin. Det bör vara studiens grundläggande problem- och syfteskarakteristik som styr metodvalet. Min studie syftar som ovan beskrivet till att studera en ungdomskulturell företeelse med fokus på dess betydelse för ungdomarnas identitetsskapande. Min avsikt är att redogöra för kulturens rent stilmässiga uttryck och därefter diskutera och analysera stilens betydelse för identitet och självbild. Utifrån denna strävan känns det mest lämpat att angripa studieobjektet utifrån en metodmässigt kvalitativ ansats.

Bengt Starrin, Gerry Larsson mfl menar i boken *Från upptäckt till presentation* att den kvalitativa metoden syftar till att skapa ordning i tillsynes komplicerade och svårbegripliga fenomen och företeelser och därur om möjligt generera intressanta upptäckter och teorier.² Den kvalitativa metodens huvudsakliga förtjänst kan därmed bli att den kan hjälpa till att skapa förståelse för olika individers subjektiva uppfattningar om verkligheten och den betydelse som detta ha. Målet kanske kan ses som att genom exempelvis observationer och intervjuer ordna dessa tillsynes komplicerade fenomen till något begripligt.

Professor Alan Bryman hävdar att den kvalitativa metoden är tolkande i sin karaktär.³ Med detta menar Bryman att den kvalitativa metoden är tolkningsinriktad och därmed lägger

² Holmer Jan (Red.) och Starrin Bengt (Red.), *Deltagarorienterad forskning*, Studentlitteratur 1998, kap 1

³ Bryman Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber AB, 2002, kap 12

tyngden på förståelse av sociala miljöer och verkligheter på grundval av hur deltagarna i denna miljö uppfattar och tolkar denna verklighet. Det gäller enligt Bryman att försöka se världen genom deltagarens ögon.

Mitt tillvägagångssätt har varit att genom att figurera i den verksamhet som ungdomarna bedriver få en förståelse för den ungdomskulturella betydelsen och innebörden.

Ungdomsforskarna Lalander och Johansson menar att detta sätt att närma sig en social förståelse kan liknas vid etnografens fältarbetsstrategi.⁴ Genom att vistas i den miljö som man avser att studera skapar man sig en förståelse för de perspektiv och tankesätt som styr kulturskapandet. Lalander och Johansson menar att det i stor grad handlar om att försöka förstå hur ungdomarna definierar sig själv och sin omvärld. Närvaron är därmed en förutsättning för att kunna begripliggöra de faktorer som styr ungdomarnas handlingar. Förståelsen kan man enbart nå genom i kulturen inträngande metoder såsom kvalitativa intervjuer, observationer och gruppdiskussioner. (Mer om deltagande observation och kvalitativ intervju nedan)

För att skapa denna förståelse för ungdomarnas kulturella uttryck i förhållande till mina formulerade frågeställningar har jag i ungdomarnas miljö studerat deras rent språkliga uttalanden i gruppsamtal kring black metal-kulturens mening och innebörd. Men detta har inte varit nog. Jag har även studerat de signaler de sänder genom användandet av kulturspecifika symboler och koder som inte nödvändigtvis formulerats genom den rent språkmässiga kommunikationskanalen. De kläder som används, de skivor som lyssnas och deras fysiska attribut (t.ex. frisyren) har varit väl så viktiga kulturella analysmässiga indikatorer. Dessa data har jag nått genom deltagande observationer genom att vara närvarande vid ungdomarnas reptillfällen med sitt band. Därigenom har jag fått en förståelse för ungdomarnas icke-språkliga kommunikativa signaler inom ramen för den black metal -kulturen.

⁴ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, kap 8

3:1 Intervjuer

Ett av mina sätt att få inblick i ungdomarnas kultur har varit att samtala om deras tankar och sysslor genom vad man skulle kunna kalla kvalitativa gruppsamtal. Dessa samtal har varit en väg att få en inblick i ungdomarnas leverne och därigenom deras egna tolkningar och kommentarer kring de frågor om stil, symboler och självbild som uppsatsen cirkulerat kring. En forskare som skrivit om kvalitativa intervjuformer och i dessa sammanhang nämnt begreppet fokusgruppintervjuer är Jan Trost.⁵ Denna intervjuform karaktäriseras av att de som blir intervjuade själva för ett samtal som intervjuaren observerar. Intervjuaren har även tilluppgift att styra samtalet så att det inte avlägsnar sig från ämnet.

Fördelarna med en sådan gruppintervju kan enligt Trost vara att den tillskillnad från den individuella formen av intervjuer ger utrymme för interaktion i gruppen som i sin tur kan ge den enskilde större insikt om dennes uppfattningar och bevekelsegrunder. Gruppintervjun innebär att deltagarna kan bygga vidare på varandras resonemang och idémässiga uppslag.

Även Alan Bryman diskuterar fokusgruppsintervjuernas karaktär och fördelar.⁶ Bryman menar att dess intervjuer kan vara en bra metod ifall man är intresserad av hur individer i egenskap av gruppmedlemmar förhåller sig till en viss fråga. Fokusgruppen kan ge en bild av det samspel som äger rum i en viss grupp då den fokuserar på interaktion, och på den betydelsekonstruktion som äger rum i gruppen. Bryman menar därmed att fokusgrupper är lämpliga att använda för studier av hur upplevd mening skapas kollektivt.

Trost menar vidare att gruppintervjuer medför speciella problem som intervjuaren bör ha en medvetenhet kring.⁷ Gruppen som intervjuas får inte bli alltför stor. I så fall finns risken att såväl intervjuaren som de intervjuade uppfattar situationen som rörig. Fyra till fem deltagare är enligt Trost gränsen för vad som kan klaras av. Ett andra problem som kan uppstå är att de talföra och dominanta lätt tar över i gruppen och att det endast blir deras synpunkter som hörs. De mer tystlåtna har därmed svårare att göra sin röst hörd.

En tredje aspekt att fundera kring enligt Trost är det faktum att deltagarna lätt kan samlas kring en åsikt eller en uppfattning som är lämplig i just den situationen. Det kan alltså uppstå

⁵ Trost Jan, *Kvalitativa Intervjuer*, Studentlitteratur, Lund, 2003, kap 2

⁶ Bryman Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber AB, 2002, kap 15

⁷ Trost Jan, *Kvalitativa Intervjuer*, Studentlitteratur, Lund, 2003, kap 2

informella normer som i gruppssammanhang blir svåra att bryta för den enskilde. (Trots att denne kanske tycker annorlunda.)

3:2 Deltagande observation

Mitt andra tillvägagångssätt för att förse mig med information om ungdomskulturens betydelse och innebörd har vart att vara delaktig i ungdomarnas sociala miljö. Alan Bryman skriver att en etnografisk forskningsmetod genom deltagande observation innebär att forskaren genom att vistas och engageras sig i en viss social miljö utvecklar en förståelse för en grups kultur.⁸ Genom regelbundna observationer skapas en förståelse för människors beteenden och handlingssätt inom ramen för denna kultur. I mitt fall har jag träffat och umgått med ungdomarna två gånger i veckan då de har spelat musik tillsammans i sin replokal. Denna form av faktisk medverkan och närgången observation har vart en fungerande metod för att sätta sig in i hur vardagen ser ut för dess ungdomar. Härigenom har fått en förståelse för hur kulturella symboler och koder produceras och reproduceras inom ramen för den sociala miljön.

Precis som i fallet med gruppintervjuer/samtal så finns det viss problematik som bör beaktas. Philip Lalander och Thomas Johansson menar att forskarens dubbla roller som både deltagare och observatör kan innebära en svår balansgång vad gäller pendlingen mellan distans och närhet.⁹ Författarna menar att det kan vara svårt att ibland vara en form av observatör på vad som händer och sägs i den sociala situationen samtidigt som man genom deltagandet är en i gänget. Det finns härmed en risk för en såkallad *forskareffekt*. Alltså att mina handlingar påverkar aktörerna ifråga.

Ett annat problem av mer etisk karaktär är enligt Lalander och Johansson att forskaren genom deltagandet kan få uppleva saker som inte aktörerna ifråga vill delge andra människor. Ett sätt att hantera detta kan vara att låta aktörerna läsa igenom materialet så att de på så vis kan kommentera det ifall de känner att det är något som inte stämmer. Aktörernas rätt till anonymitet är även det något som bör diskuteras med de berörda personerna.

⁸ Bryman Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber AB, 2002, kap 13

⁹ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, kap 8

4. Tidigare forskning

Nedan har jag sammanställt ett urval av tidigare svensk forskning som på ett relevant sätt anknyter till mitt uppsatsämne.

Mig veterligen finns det inget av akademisk vikt som studerat ungdomars identitetsskapande inom ramen för black metal – kulturen utifrån min givna infallsvinkel. Eftersom black metal är ett relativt nytt kulturfenomen så finns det i skrivande stund inte så mycket skrivet överhuvudtaget. Vad gäller svensk forskning så är det nästan bara kulturforskaren Thomas Bossius som genom sin avhandling uttryckt sig i ämnet.¹⁰ Bossius avhandling studerar koppling mellan religion och musik och diskuterar framför allt de religiösa aspekterna av black metal-kulturen. Bossius diskuterar bland annat satanismens och rasismens betydelse inom kulturen. Som bakgrund till avhandlingens huvudintension diskuterar dock Bossius även black metal-kulturens mer allmänna särdrag och gestaltning genom att bland annat skriva om kulturens framväxt och historia. Bossius syn på black metal – kulturens typiska igenkänningstecken och särdrag har varit en del av grunden för min egen analys av stilen. Bossius har även medverkat i en rad antologier som från olika ansatser berört ämnet. Ett exempel är boken *Talande tro - ungdomar, religion och identitet*¹¹ som utkom 2003 och som handlar om hur ungdomar använder religionen för att finna mening och skapa sin identitet. Bossius material i boken skiljer sig dock inte särskilt från avhandlingen utan fokuserar främst på de rasistiska tendenserna inom black metal-kulturen.

Vad gäller andra akademiska uppsatser i ämnet så har Ivana Baukart skrivit en C-uppsats vid Lunds Universitet som handlar om kvinnliga musiker inom kulturen.¹² Uppsatsen fokuserar på kvinnornas position inom den överlag kraftigt mansdominerade black metal-genren.

En närbesläktad musikgenre till black metal är den så kallade dödsmetallen (*Death metal*). Elin Carnemalm och Jenni Garsén har skrivit en C-uppsats i detta ämne.¹³ Uppsatsen är skriven vid socialhögskolan i Lund och diskuterar identitetsbildning utifrån ett genusperspektiv inom ramen för dödsmetallkulturen. Författarna menar att både pojkar och

¹⁰ Bossius Thomas, *Med framtiden i backspegeln, Black metal- och transkulturen; ungdomar, musik och religion i en senmodern värld*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003

¹¹ Larsson Göran (Red.), *Talande tro - ungdomar, religion och identitet*, Studentlitteratur, Lund 2003

¹² Baukart Ivana, *Black magic women – en beskrivning av kvinnornas position, arbetsätt och identiteter inom black metal*, Institutionen för konst- och musikvetenskap vid Lunds Universitet, 2000

¹³ <http://theses.lub.lu.se/archive/sob//soch/soch04008/SOCH04008.pdf>, 2/1 - 07

flickor använder dödsmetallkulturen som ett sätt att få utlopp för känslor av ilska och vrede. Skillnaden mellan könen är att tjejerna på ett mer markant sätt än killarna måste hävda och markera sin egen identitet och roll i kulturen eftersom den är så pass mansdominerad. Pojkarna har lättare att göra sig hörda och bara flyta med eftersom de representerar kollektivet den stora majoriteten inom kulturen.

Om den akademiska fokuseringen på black metal är aningen snålt tilltagen så är floran av forskning gällande ungdomskulturer och stilbildningar desto större. Ungdomsforskaren Erling Bjurström har gett ut en rad böcker som diskuterat moderna ungdomskulturer och vad som styr ungdomars känsla för stil och smak. I sin mastodontavhandling studerar Bjurström begreppen smak och stil utifrån ett perspektiv som är grundat av sociologen Pierre Bourdieu.¹⁴ Bourdieu menar att begreppet smak kan användas för att särskilja och klassificera medlemmar av olika klasser i sociala hierarkiska system. Grundläggande för smaken är vad Bourdieu kallar utbildningskapital. Individer (som hos Bourdieu kallas ”agenter”) investerar i olika smaker bla. genom olika utbildningar. Smaken blir en form av symbolsikt kapital som styr ens handlingar och ageranden. Bjurström menar att ungdomars smak och stil varierar med detta utbildningskapital och faktorer som könstillhörighet men att även som social bakgrund spelar roll för ungdomars smak och stilval.

Bjurström skriver i *Högt och lågt* att själva ungdomskulturforskningen etablerades på allvar från och med 1960-talet.¹⁵ En av de ledande och mest betydelsefulla skolbildningarna inom fältet har enligt Bjurström vart den så kallade *Birminghamskolan*. Birminghamskolan studerade ungdomskulturella uttryck och hur dessa skapades och reproducerades hos arbetarklassen under efterkrigstiden genom att titta på ungdomarnas livsstil och normer. De centrala faktorerna i Birminghamskolan analysmodell var begrepp som klass, kön och stil. Birminghamskolan menade att subkulturella ungdomsfenomen uppstod som en rektion på samhällets strukturella förändringar. Ungdomskulturen blev ett sätt för ungdomarna att symboliskt möta samhällets utveckling och förändring. Det var i spänningsfältet mellan samhällsstrukturer, klass och kulturella uttryck som individer skapar sin sociala förhållning till de rådande livsvillkoren menade Birminghamskolan.

¹⁴ Bjurström Erling, *Högt och lågt, Smak och stil i ungdomskulturen*, Borea Bokförlag, Umeå 1997,

¹⁵ Bjurström Erling, *Högt och lågt, Smak och stil i ungdomskulturen*, Borea Bokförlag, Umeå 1997, Del 1

Vad gäller forskning kring ungdomsgrupper och identitetsutveckling kan Philip Lalander och Thomas Johansson nämnas. Lalander är doktor i sociologi och har forskat kring olika former av droger och dess påverkan på ungdomar. Thomas Johansson är professor i socialpsykologi och har skrivit mycket om ungdomskultur och medier. Tillsammans har de gett ut boken *Ungdomsgrupper i teori och praktik* som bland annat handlar om ungdomars symbolanvändande och identitetsskapande inom ramen för olika ungdomsgrupper och kulturer.¹⁶ Författarna menar att man kan se ungdomsgrupper som ett symbollaboratorium där olika symboler sätt samman och därigenom skapar olika stilar. Stilen kan ses som ett uttryck för vem man vill vara och är därmed en mycket viktig del av ungdomarnas identitetsspanade.

¹⁶ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002

5. Black metal – kulturen

5:1 Historia i korthet

Black metalens ursprung går att spåra bak till tidigt 1980-tal.¹⁷ Genrens tidiga ursprung brukar kallas för den *första vågen av black metal*.¹⁸ 1982 myntades för första gången begreppet Black Metal då det brittiska heavy metal-bandet Venom släppte ett album med samma namn.¹⁹ Venom kom att få stor betydelse för black metalens uttryck genom att gruppen laborerade med en satanistisk image genom användandet av ockulta symboler som upp- och nedvända kors och pentagram. Danska Mercyful Faith är ytterligare ett band som med sitt flörtande med ockulta symboler påverkat genrens utveckling. Sångaren i bandet var även tidigt med att i mer extrema metal – sammanhang, i rakt nedstigande led från Alice Cooper och Kiss, sminka sitt ansikte vitt under uppträdanden. Detta skulle i något omarbetad form återkomma hos många black metal – band och då kallas *corpse paint*.²⁰ Då man talar om genrens inspirationsmässiga ursprung bör även svenska Bathory nämnas som med sin mycket primitiva och skrämiga ljudbild satte en standard som vissa black metal – band använder sig av än idag.

Black metal – genrens definitiva stilutveckling tog fart i Norge under slutet av 1980-talet men framför allt under början på 90-talet. Det var då som Øystein Aarseth, (mer känd som *Euronymous*) med sitt band Mayhem blev ledstjärna för stilens mest betydande utvecklingsfas. Det var under denna tid som genrens fick sina definitiva kopplingar till satanism, mörker och ondska och som stilen fick sitt säregna sound och utseende. (Se mer om detta i senare avsnitt av uppsatsen). Det tidiga 90-talet innebar födelsen för en hel drös black metal – band som under kommande år skulle spela huvudrollen i genrens utveckling. Några av dem mest betydande var ovan nämnda Mayhem, Burzum, Darkthrone, Satyricon, Immortal och Emperor. Den black metal som skapades och etablerades under det tidiga 90-talet kallas ibland för den *andra vågen av black metal*.

¹⁷ Historieavsnittet är till största delen baserat på Moynihan och Söderlind, *Lords of chaos: The bloody rise of the satanic metal underground*, Feral House, 2003 och http://en.wikipedia.org/wiki/Black_metal ,

¹⁸ Bossius Thomas, *Med framtiden i backspeglarna, Black metal- och transkulturen; ungdomar, musik och religion i en senmodern värld*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003 kap: 2.1

¹⁹ Venom, *Black Metal*, 1982, Combat , CD/LP

²⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Corpse_paint , 3/3 -07

Man talar även om en *tredje våg av black metal*. Black metal – scenen hade under 90-talets tidiga år varit ett undergroundfenomen utan direkta kommersiella intressen. Från slutet av 90-talet ändras till viss del detta då flera grupper börjar släppa sina skivor på större och mer kommersiellt inriktade bolag. Band som Dimmu Borgir och Satyricon når därmed ut till en bredare publik. För att förstå vidden av denna utveckling kan det i sammanhanget nämnas att black metal idag är Norges största musikexport.²¹ Medan vissa inom scenen välkomnar genrens utträde ur underjorden menar andra att musikens ursprungliga innebörd och betydelse därmed gått förlorad.

5:2 Black metal som stil

Att definiera begreppet stil är inte enkelt. Ungdomskulturforskaren Erling Bjurström menar att stilbegreppets betydelse i många sammanhang känns självklart men att det blir otroligt komplicerat så fort man skall försöka att definiera det.²² Bjurström sammanfattar begreppets dubbla natur med citatet:

”Stil, svårt att definiera...,men lätt att känna igen”.

Bjurström nämner begreppet *stiliseringsprocess*. Med detta menar Bjurström handlingar som genom urval och selektion organiserar och sammankopplar olika element till en sammanhållande stil. Denna process är enligt Bjurström beroende av sociala aktörer. I denna uppsats är det de ungdomar jag samtalat med som är dessa sociala aktörer och som genom sina handlingar och åsikter formar sin stil. Ungdomarnas föreställningar och åsikter om musik, fysiskt utseende (kläder och frisyren) och kulturuttryck i förhållande till vuxenvärld och etablissemang definierar deras stil. Detta innebär dock en form av *intersubjektiv* förståelse för vad stilen ifråga betyder och innebär. Med detta menar jag att black metal som stil får betydelse för ungdomarna emellan i och med att de har en gemensam uppfattning om vad black metal är och innebär. Hade denna gemensamma förståelse inte funnits och någon av ungdomarna därmed exempelvis menat att black metal var en del av dansbandsgenren så hade mina samtal och analyser om deras stil varit problematiska och svår att dra några slutsatser om. Black metal är i denna uppsats därmed det fenomen som ungdomarna säger sig vara en del av och som är tätt sammankopplat med en kulturell yttring med ett utvecklat stiluttryck som hör samman med den musikgenre som under sin mest betydande period hade sin

²¹ *Metal- A headbangers Journey*, DVD 2006, Regi: Sam Dunn, Scot McFadyen

²² Bjurström Erling, *Högt och lågt, Smak och stil i ungdomskulturen*, Borea Bokförlag, Umeå 1997, Kap 6

starkaste etablering i Sverige och Norge. Framför allt i den senare. Stilens utveckling går att spåra tillbaks till tidigt 1980-tal men det är främst under 90-talets fyra-fem första år som genren får sin definitiva karaktär. Black metal som stil innefattar därmed i min uppsats både en musikform och ett rent fysiskt uttryck i form av exempelvis kläder och frisyrer och föreställningar om hur dessa skall vara för att få kallas black metal.

5:3 Vad är black metal?

Black metal är traditionellt namnet på en musikstil som har sina ursprungliga rötter i den numer mycket förgrenade metal/hårdrocks-genren. Att kategorisera och artbestämma black metal-stilen är inte helt enkelt. Black metal är som många andra stilar ett historiskt hopkok av diverse influenser som gör att den kan kännas både spretig och relativt motsägelsefull vid en första anblick. I sin avhandling försöker kulturforskaren Thomas Bossius belysa ut black metal - genrens utmärkande drag.²³ Bossius menar att det mest signifikanta för stilen är det utrymme som religiöst tänkande fått inom genren. Det är främst antikristliga uttryck som har stått i fokus inom black metal – fenomenet. För vissa inom kulturen är dess satanistiska prägel ett direkt avgörande kriterium huruvida musiken skall få kallas black metal eller inte skriver Bossius. I genrens begynnelse på 1980-talet hade många band använt satanismen som en rent imagemässig gimmick. Under black metallens utveckling under det tidiga 90-talet övergår denna imagemässiga koppling till att hos vissa bli en mer allvarligt menad trosuppfattning inom kulturen. Hur genomtänkt och utvecklad denna satanistiska tro var och är inom black metal råder det delade meningar om men det är ställt utom allt tvivel att flera band och individer inom kulturen vart och är troende satanister och djävulsdyrkare.

Vad gäller stilens tydliga koppling till satanism och antikristliga idéer menar Bossius att det funnits inslag av både stillsamma mystiska riter och mer kaotiska ritualer i form av kyrkobrännande. I Norge uppskattas mellan 45 – 60 kyrkor ha satts i brand av folk med anknytning till black metal-kulturen²⁴. I Sverige antas denna siffra vara minst 7.²⁵ En av de individer som fick en mycket central roll i utvecklingen av black metal – kulturen under det tidiga 90-talet var Varg Vikernes. (Född Kristian Vikernes och går även under namnet *Count Grishnackh* eller enbart *Greven*.) Vikernes bidrag till denna utveckling var inte enbart

²³ Bossius Thomas, *Med framtiden i backspeglarna, Black metal- och transkulturen; ungdomar, musik och religion i en senmodern värld*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003

²⁴ Moynihan, Söderlind, *Lords of chaos: The bloody rise of the satanic metal underground*, Feral House, 2003, kap. 6

²⁵ Bossius Thomas, *Med framtiden i backspeglarna, Black metal- och transkulturen*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003kap: 2.2

relaterat till den musik han skapade i ensambandet Burzum utan även till konkreta brottshandlingar. Vikernes var en av flera som under 90-talet förespråkade kyrkbränningar och som omsatte detta i praktik. Två författare som skrivit om black metal – kulturen är Michael Moynihan och Didrik Söderlind. I deras gemensamma bok i ämnet skriver de om dessa kyrkbränningar och de motiv som låg bakom hos individer som Vikernes.²⁶

Vikernes menade att den kristna kyrkan var ansvarig för förstörelsen av den sanna norska hedniska kulturen. Kyrkbränningarna var därmed en berättigad revolt och hämndaktion mot kristenheten.

I denna kontext går det att finna ytterligare en ideologisk/åsiktsmässig riktning inom delar av black metal – kulturen. (Utöver satanismen). Vikernes menar att hans kyrkbränningar haft ett nationalistiskt motiv.²⁷ Black metal har i vissa kretsar haft en tydlig koppling till vikingamystik och asatro där man hyllar hemlandets hedniska kulturarv.²⁸ Detta romantiserande förhållande till hemland och kulturarv har i sin tur inom delar av kulturen utvecklats till ett rent rasistiskt/nazistiskt tänkande. I hyllandet av hemlandets hedniska kultur finns en inbyggd kritik mot den kristna/judiska civilisationen vilken kan ses som orsaken till ovan nämnda förstörelse av den ursprungliga kulturen, naturen och människan. Vikernes är en av de personer inom black metal- kulturen som gett uttryck för dessa åsikter genom att exempelvis förespråka att olika folkslag bör leva segregerat i både kulturellt, religiöst och geografiskt avseende.²⁹

Sammantaget bör det dock påpekas att de rasistiska/nazistiska influenserna inte är något som definierar black metal - kulturen som helhet. De flesta som verkar inom kulturen och som uppskattar musiken skulle nog inte bekänna sig själva som rasister eller nazister. Dessa idémässiga inslag kan dock inte negligeras när man talar om black metal då de utan tvivel funnits och finns representerade inom vissa delar av kulturen.

Som förstått av det ovan skrivna så har begreppen mörker, ondska och hat en central roll inom black metal-stilen. Referenser till, och användandet av, symboler med mörka och ondskefyllda innebörder är mycket vanligt. Denna dyrkan av `det onda` inom kulturen behöver dock inte

²⁶ Moynihan, Söderlind, *Lords of chaos: The bloody rise of the satanic metal underground*, Feral House, 2003, kap. 6

²⁷ Ibid.

²⁸ Bossius Thomas, *Med framtiden i backspeglarna, Black metal- och transkulturen*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003 kap: 2.2

²⁹ Ibid

tolkas som direkt medvetna och utvecklade religiösa och filosofiska tankesystem utan begreppen kan få betydelse i form av dess rent symboliska laddning. (Mer om denna symbolik i kommande kapitel.) En av de ledande individerna i black metal-scenen i Norge under det tidiga 90-talet, *Ihsahn* från bandet Emperor, säger följande angående black metal-kulturens koppling till satanism, mörker och ondska:

*"I think black metal tried to concentrate more on just being `evil` than having a real Satanic philosophy."*³⁰

Mörkrets och onskans symboliska betydelse inom black metal gestaltar sig exempelvis genom användandet av symboler som inverterade kors³¹, uppochnedvända pentagram³² och textmässiga hyllningar och tillbedjan till onda krafter. Andra frekvent använda symboler som förstärker det visuella onda uppsättet och som ofta används på bandfoton och i musikvideos är yxor, svärd, svarta kåpor och rejäla spikband som sätts runt armarna.

Bossius skriver att en av stilens mest karaktäristiska drag är dess "svarthet". Denna svarthet återspeglas i kulturens signifikativa klädstil som enligt Bossius ofta innebär bärandet av svarta kläder som endast kontrasteras av silverskimrande patronbälten, nitar och kedjor. Inte sällan uppbackas detta av långa hårmanar färgade i svart. Svartheten i stilen återfinns även på omslagen på skivorna och i texterna som ofta rör sig kring nattsvart ondska och som ovan beskrivet satanism och djävulsdyrkan. De allra flesta black metal – band har även speciella logotyper för sina gruppnamn som även de anspelar på ondska och mörker. Bossius skriver:

*"Gruppnamnen från Venom och framåt, skrivs i form av ondskefulla monogram. De ormlikt slingrande bokstäverna mynnar oftast ut i klor, taggar, eldsvådor, djävulssvansar, treuddar och liknande."*³³

³⁰ Moynihan, Söderlind, *Lords of chaos: The bloody rise of the satanic metal underground*, Feral House, 2003, Kap 10

³¹ "The reversed cross, also known as the cross of St. Peter, has also been used as an emblem of Satanism. Today, the symbol of an upturned cross may symbolize an opposition to Christian dogma..."
<http://altrreligion.about.com/library/glossary/symbols/bldefsreversecross.htm>, 1/1 - 07

³² "In the minds of many, the pentagram is inextricably linked with black magick and Satan worship...., The Satanic pentacle is almost always presented upside down, or inverted, with a single point facing downward, and it is this pentacle that is presented incorrectly as 'evil.'"

<http://altrreligion.about.com/library/weekly/aa100102a.htm>, 1/1 - 07

³³ Bossius Thomas, *Med framtiden i backspegeln, Black metal- och transkulturen*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003, kap: 2.1

Det symboliska flörtandet med ondska, mörker och hat har i några fall fått mer konkreta och förödande konsekvenser. Under det tidiga 90-talet när kulturen utvecklade sin karaktär skedde flera mord och hatbrott som vart kopplat till personer inom black metal – kretsarna. Den mest uppmärksammade händelsen var mordet på *Öystein Aarseth* (Känd som *Euronymous* i black metal – kulturen). Euronymous har tillskrivits en stor betydelse för black metal – kulturen under dess mest betydande utveckling under det tidiga 90-talet. Det var Euronymous som grundade genrens pionjärband Mayhem. Han startade även skivbolaget *Deathlike Silence Productions* och öppnade den skivaffär i Oslo som kallades *Helvete* och som blev en viktig samlingspunkt för den tidiga black metal – scenen.³⁴ Den 10:e augusti 1993 hittas Euronymous brutalt mördad i sin lägenhet av ovan nämnda Varg Vikernes som spelat bas i Mayhem under en tid. Vikernes blev för dådet dömd till 21 års fängelse. Under samma period dömdes även medlemmar ur bandet Emperor för mord, kyrkbränningar och överfall.

Ett annat kännetecken hos black metal – kulturen är att de många bandmedlemmar har en form av artistnamn.³⁵ Många av dess namn är hämtade från fantasy litteraturen. Exempelvis har Tolkiens Sagan om ringen vart ett populärt verk att hämta både artist- och bandnamn ifrån. Vikernes alias *Count Grishnack* och black metal - bandennamnen *Gorgoroth* och *Isengard* är alla hämtade från Tolkiens värld. Andra inspirationskällor för namnval är från ockult och satanistisk litteratur.

Ett sista kännetecken som jag tycker bör nämnas innan jag går in på hur själva musiken låter är det faktum att många band inom black metal – kulturen använder såkallad *corpse paint*³⁶ på bandkort och på spelningar. Detta innebär att bandmedlemmarna sminkar ansiktet vitt. Områdena runt munnen och ögonen brukar därefter sminkas med svart. Denna form av målning syftar till att förstärka det onda och demoniska uttrycket. I samma sammanhang används ofta kraftiga nit- och spikarmband för att ytterligare stärka uttrycket.

³⁴ Moynihan, Söderlind, *Lords of chaos: The bloody rise of the satanic metal underground*, Feral House, 2003, Kap 3

³⁵ Bossius, *Med framtiden i backspegeln, Black metal- och transkulturen*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003 kap: 2.1

³⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Corpse_paint , 2/1 07

5:4 Hur låter musiken³⁷?

Black metal som ren musik är inget lätt fenomen att definiera. För ett för stilen ovanföreläsa kan nog musiken låta som ett ogripbart gytter av kaotiskt skrammel och skrik. Men ger man sig till tåls och lyssnar ordentligt så upptäcker man inte sällan ett relativt melodibaserat gitarrspel ackompanjerat av ödesmättade och disharmoniska mollackord och ett mycket snabbt trumspelande med en skrikande och väsende sång som ofta är mycket hög rent tonmässigt. (Till skillnad från till exempel dödsmetalsångstilen som mer är av djup grymtande art på en låg tonnivå.)

Sång- och trumstilen är viktiga ingredienser i black metal – musiken. Standardsångstilen i black metal är som ovan beskrivet ofta hög och ljus rent tonmässigt. Sångaren skriker och väser ofta fram texterna som allt som oftast är mycket svåra att uppfatta ifall man inte har ett texthäfte framför sig vid avlyssningen. Trumspelandet är ofta mycket snabbt och använder sig av dubbla bastrummor eller såkallad dubbelpedal³⁸. Den ofta extremt snabba trumljudet kallas ibland för *blastbeats*.³⁹ Genom ett speciellt spelande på virveltrumman och hi-haten skapas tillsammans med det dubbla bastrumspelandet en massiv ljudvägg som gemensamt med sång, gitarrer och bas skapar ett säreget sound. Detta klassiska black metal- sound går att hitta hos genretypiska norska band som Immortal och Darkthrone.

Om ovan sound skulle kunna anses som det mest vanliga grundsoundet inom black metal – genren så finns det vissa band som utvecklats konceptet. Det mest vanliga är att vissa band använt sig av syntar för att genom dessa skapa en mer pampig ljudbild. Syntarna återkommer inte sällan i partier där trumspelandet är aningen lugnare. Detta skapar tillsammans ett pompöst och praktfullt musiklandskap. Band som anammat denna stil är exempelvis norska Emperor och Dimmu Borgir.

³⁷ Djupare analyser av hur black metal låter går att få på: http://en.wikipedia.org/wiki/Black_metal , 3/3 - 07

³⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Double-bass_drum , 19/12 - 06

³⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Blast_beat , 19/12 - 06

6. Stilen hos fyra black metal – ungdomar

Som ovan beskrivet är `svarhet` något som karaktäriserar black metal- stilen. Detta gäller både skivomslagens estetik, texternas innehåll, det stilmässiga klädvalet och kulturens allmänna rekvisita i stort. När jag för första gången klivit ned och tittat mig omkring i ungdomarnas källarlokal där de repar med sitt band råder de hos mig inga tvivel om vilken musik som levereras därnere. Längst in i lokalen står ett stort och präktigt trumset med dubbla bastrummor helt i skinande svart. Bredvid, lutade mot en soffa, står två helsvarta elgitarrer och en bas i samma färg och på golvet ligger några CD-skivor med black metal - banden Dark Funeral och Marduk.

När vi sätter oss ned för att samtala i relokals soffan märks denna `svarhet` även tydligt i ungdomarnas klädval. Alla i bandet är klädda i svart. Samtliga i bandet har svarta byxor och svarta t-shirts/tröjor som har tryck med black metal - band såsom Darkthrone, Mayhem och Dark Funeral. Det märks att denna svarhet är ett centralt tema och något som är viktigt för stilen som sådan. En av medlemmarna i bandet uttrycker sig såhär om val av kläder:

”Det skall vara vita kläder, haha. (ironi). Nejdå, det skall vara svart! Det symboliserar mörker, natt och död och det har en stor del i black metal. Svart är en negativ färg och det passar in.”

Alla medlemmar i bandet har dessutom stilenligt långt hår och flera kompletterar den svarta klädstilen med skinnjackor, kängor och silverskimrande nitbälten. Gitarristen säger:

”Kängor skall det gärna vara och mycket skinnsaker. Skinnjackor och skinnrockar. Och patronbälten och nitar. Fast patronbältet använder jag bara när jag spelar live.”

Alla fyra håller med om att själva uttrycksstilen genom kläder och frisyren är en viktig del i deras black metal – kultur. Black metal har en egen stil och den skall inte mixas med annat menar ungdomarna. Sångaren uttrycker med både skämtsam och allvarlig ton:

”Om man lirar black metal så kan man inte ha Di Leva - kläder på sig. Black metal är kopplat till hat, ångest och frustration och då funkar det inte med kärlek och blommor.”

Som synes återkommer ofta `det svarta` inom stilen. För ungdomarna i fråga symboliserar detta centrala ämnen som ondska, mörker och hat. Samma tema återfinns även på omslaget på bandets första demoinspelning där utsidan är helt svart utan något som helst motiv. Bara mörker. Vad gäller black metal – bandens skivomslag så finns det vissa återkommande teman som är förenliga med stilen. De flesta omslag inom genren har en mycket mörk framtoning rent färgmässigt och motiven kan exempelvis vara relaterade till kyrkogårdar, fantasyinspirerade demoniska varelser och ödesmättade landskap och skogar. Medlemmarna i bandet menar att omslagen skall vara *"dystra"* och ondskefulla och ge *"en känsla av död och ångest"* för att därigenom skapa *"rätt intryck"*. Omslaget skall enligt medlemmarna gärna prydas med en *"svårtydlig och kryptisk bandlogga"* som innehåller *"ondskefulla symboler."* Black metal-bandens logotyper är som ovan sagt ofta svårtydliga och detaljrika skapelser som anspelar på mörker och ondska. Ofta används symboler såsom inverterade kors och uppochnedvända pentagram för att understryka den ondskefulla kopplingen. Typiska logotyper går att finna hos band som Darkthrone, Mayhem och Marduk.

På väggarna i replokalen har ungdomarna monterat upp stora filtstycken för att på så vis ljudisolera källarutrymmet. Dessa filtstycken har bepryts med allehanda tecken, symboler och textrader som tveklöst relaterar till black metal – kulturens karaktäristiska stil. På väggen har ungdomarna målat inverterade kors, uppochnedvända pentagram och skrivit saker som *"Hail Satan"* och *"Lucifer"*.

De svarta instrumenten, ungdomarnas kläder och väggarnas texter och symboler ger i sammanhanget en tydlig bild av hur black metal – stilen kan te sig i en annars i sig rätt intetsägande källarlokal.

Bandmedlemmarna är dock noga med att påpeka allt det som skrivits och målats på väggarna i deras replokal inte skall tolkas `bokstavligt`. De uppochnedvända korsen och hyllningarna till satan är delvis gjorda med glimten i ögat och är snarare symboler för det mörker och den ondska som de genom sin musik vill uttrycka. Ungdomarna menar att de absolut inte är mer hatiska än några andra människor trots att de spelar musik som bygger på ondskefulla och mörka känslor. Med musiken vill ungdomarna skapa en rent känslomässig sinnesbild av ondska och hat som inte har något med fysiskt verkliga hataktioner att göra. Ungdomarnas ser delvis sin musik som ett sätt att få utlopp för mörka och hatiska känslor som de menar att alla människor har inom sig. Black metal kan i det avseendet vara ett sätt att avreagera sig:

”När man kommer hem från en hård dag i skolan och är allmänt pissigt sur på allting som finns så slår man en platta med till exempel Mayhem. Då kan man sätta sig ned och känna en skön känsla och få avreagera sig och få ut allt ur kroppen”

Vad gäller black metal – stilens klara koppling till satanism är ungdomarna tydliga med vad de tycker:

”Vi är inte satanister! Satanismen är bara en symbol för mörker och ondska. Det upphöjda korset symboliserar vår kritik mot religion överlag. Vi gillar inga religioner alls. Inte heller satanism. Vi är anti-religion helt enkelt. Civiliserade människor behöver inte religion.”

Ungdomarna i bandet tar också kraftigt avstånd från de rasistiska inslagen i delar av black metal – kulturen. Ungdomarna tror att en av anledningarna till att rasistiska idéströmningar har fått ett visst fotfäste i stilen har att göra med att black metal är en form av *”hatisk musik”*. Att anamma rasistiska och nazistiska kopplingar kan vara en del i att vara så hatisk som möjligt. Ungdomarna menar dock att rasistiska inslag i musiken förstör själva *”känslan”* och *”upplevelsen”* med att lyssna på black metal och samtliga medlemmar i bandet poängterar att de inte lyssnar på band som har denna rasistiska koppling.

6:1 Ungdomarnas musik

De fyra ungdomarna är noga med hur musiken och hela det stilmässiga uttrycket ter sig i det egna bandet. På sina inspelningar som de gör i replokalen är de noga med att få till rätt ljudbild. Det får inte låta för elegant och polerat utan musiken skall istället ha en lite skrämig och `skitig` framtoning. Helhetsintrycket är viktigt då musiken skall förmedla rätt känslor och symboliska kopplingar. Det gäller att med musiken bygga upp en stämning av mörker och ondska. Bandets gitarrist säger att de först och främst har inspirerats av äldre black metal men att även nyare influenser har tagits in.

”Jag skulle beskriva vår musik som en blandning av äldre och nyare black metal. Trummorna är väldigt inspirerade av gammal black metal men många av gitarrieffen är inspirerade av nyare riktig black metal som Dödfödd och Dark Funeral. Men även gitarrieffen har fått sitt från gamla Satyricon och så vidare.”

Äldre black metal är i detta fall musik från det tidiga 90-talet då stilen fick sin nuvarande karaktäristiska utformning. Denna era brukar som tidigare nämnts kallas för den andra vågen av black metal. Nyare black metal är i detta sammanhang black metal från slutet på 90-talet som ibland refereras till som den tredje vågen. (Se historieavsnittet ovan.)

Samtliga bandmedlemmar är mycket noga med att påpeka att den bästa black metal – musiken skapades på det tidiga 90-talet. Det var då som alla band var som bäst och det var då som black metal - kulturen var som mest "äkta". Detta pågick fram till ungefär 1996-97 menar bandet. Därefter "gick det nedåt för många de gamla banden" och "de blev tråkiga". En av medlemmarna säger:

"Jag lyssnar knappt på black metal som skapats efter typ 97. Mycket av det där är fan olyssningsbart. Känslan har liksom försvunnit."

Ungdomarna är mycket selektiva i sitt musiklyssnande. Vissa black metal – band hyllas kraftigt medan andra snabbt ratas på olika grunder. Ofta återkommer begreppet "äkta". Vissa band anses vara mer äkta än andra. Ett äkta band har en ondskefull och mörk "känsla" som ungdomarna tycker är svår att beskriva i ord men som delvis är kopplat till black metal – stilens relativt okommersiella karaktär. Mycket av den här känslan försvann inom black metal – kulturen efter 1996-97 menar de. Band inom genren som exempelvis Dimmu Borgir började släppa sina skivor på större mer kommersiellt inriktade skivbolag och spelade in sina skivor i dyra och tekniskt avancerade musikstudios. De "sålde sig" och tappade därmed den ursprungliga känslan för musikens innebörd och betydelse menar medlemmarna.

De fyra ungdomarna menar att den musik som de själva inspireras av är den tidiga och "äkta" formen av black metal. Tidiga skivor med band som Burzum, Darkthrone, Mayhem och Satyricon är vad som gäller. Där är innehållet och känslan "äkta" och ljudet primitivt och rätt. Ungdomarnas syn på black metal – musiken kan här kopplas till tydliga åsikter om vad musik och kultur bör och skall vara. Man talar i negativa termer om alltför kommersiellt inriktad musik och kultur. Jag lämnar dock dessa infallsvinklar och resonemang här för att återkomma till dem längre fram i uppsatsen.

7. Teoretiska perspektiv och empirisk analys

7:1 Symbolisk kommunikation

Föregående avsnitt har cirkulerat kring frågan om vad black metal är och vad själva stilen kan tänkas innehålla och innebära. Jag har försökt att måla upp stilens mest typiska karaktärsdrag och därefter tittat på hur medlemmarna i black metal – bandet jag samtalt med anammat dessa stilmässiga riktmärken. Avsnittet nedan kommer att fokusera på olika aspekter av hur denna stil kan få betydelse för ungdomarnas identitetsskapande.

Ungdomsforskarna Philip Lalander och Thomas Johansson menar att begreppet *stil* kan ses som ett system av symboler och symboliska handlingar som bärs och utförs för att visa vem man vill vara.⁴⁰ Stil som fenomen är därmed inte helt värdeneutralt utan för med sig en laddad innebörd och betydelse om vem man är och vill vara. Ove Sernhede och Thomas Johansson menar på ett liknande sätt att symboler och tecken kan användas för att gestalta och kommunicera sin ställning och sina behov.⁴¹ Människors stil, dess kläder, frisyrier och intressen etc. kan ses som en form av medveten eller omedveten informationsspridning. Olika stilar kan i detta sammanhang alltså vara en kommunikationskanal.

Erling Bjurström diskuterar i sin avhandling ett liknande sätt att se på stilens funktion.⁴² Bjurström menar att alla människor, alla handlingar och alla objekt bär på en stil. Stilar kan därför fungera som ett viktigt verktyg för att kategorisera och klassificera olika personer eller estetiska uttryck. Stilar fungerar därmed som en form av både avsiktlig och oavsiktlig kommunikation. En stil är också ett sätt att genom denna kommunikation förmedla sin smak. Genom att anamma en viss stil ger vi enligt Bjurström uttryck för en viss smak. I detta avseende sammanfall begreppen stil och smak. Bjurström menar att det finns flera sätt på vilket smak kan uttryckas. Dels så kan smak uttryckas ”*diskursivt*” med hjälp av språket. Detta blir alltså en form av verbalt språkligt uttryck. Ett andra sätt att förmedla stil och smak är genom icke-språkliga handlingar och praktiker. Bjurström menar att olika *subjekt* (personer i detta fall) kan använda olika symbolsystem för att genom denna form av stilmässig kommunikation delge och meddela varandra.

⁴⁰ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, Kap

⁴¹ Sernhede (Red.) och Johansson (Red.), *Identitetens omvandlingar – black metal, magdans och hemlöshet*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2001

⁴² Bjurström Erling, *Högt och lågt, Smak och stil i ungdomskulturen*, Borea Bokförlag, Umeå 1997, Kap 6

Av resonemangen ovan kan man förstå att den stilmässiga kommunikationen kan ske på två olika nivåer. Dels så man kan använda språket för att förmedla sitt stilmässiga ställningstagande eller så kan denna kommunikation ske icke-språkligt och inte alltid helt medvetet. Ser man black metal – kulturen utifrån detta synsätt så kan svarta kläder, nitbälten eller ett påstående om vilka band man gillar ses som ett sätt att medvetet eller omedvetet symboliskt kommunicera med omvärlden.

Bjurström fortsätter sitt resonemang med att hävda att begreppet *symboler* i grund och botten kan ses som tecken som representerar något utöver sig själv. En symbols egenskap som *betydelsebärare* överensstämmer inte med dess *betydelseinnehåll*.⁴³ Med detta menas att exempelvis en nationsflagga kan tolkas just som en nationsflagga men även associeras till strikt nationalism eller till och med rasism. Lalander och Johansson exemplifierar ett teckens symboliska betydelse genom att säga att en höjd hand inte bara behöver betyda en 'höjd hand' utan också kan innebära en hälsning eller en signal som säger 'STOPP'.⁴⁴ Den upphöjda handen blir symboliskt laddad eftersom den tolkas och därmed kan tillskrivas olika betydelser. Lalander och Johansson menar vidare att den symboliska betydelsen av exempelvis en gest eller ett tecken är kulturellt betingad. En symbols betydelse är beroende av hur man inom en viss kultur tolkar och uppfattar denna symbol.

Philip Lalander och Thomas Johansson menar att just sådana här symboler används för att göra oss begripliga för både oss själva och omvärlden. Dessa symboler har genom kommunikationen en existentiellt betydelse.⁴⁵ Att bära en black metal –bandtröja kan dels ses som ett sätt att förmedla ett smakomdöme (bandet i fråga uppskattas) men även som ett sätt att markera och befästa en identitet. För black metal-stilen viktiga saker såsom musikband, svarta kläder, kängor, nitbälten och långhåriga frisyrier får därmed ett viktigt symboliskt värde. Stilen i fråga blir i och med detta ett viktigt instrument i skapandet av identiteten. Kommunikationen genom stilen innebär ett befästande av identiteten i förhållande till den omvärld man lever och verkar i.

⁴³ Bjurström Erling, *Högt och lågt, Smak och stil i ungdomskulturen*, Borea Bokförlag, Umeå 1997, Kap 6

⁴⁴ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, Kap 2

⁴⁵ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, Kap 2

Som jag redan antytt i tidigare avsnitt används en rad tecken och symboler inom ramen för black metal – kulturen. Skivomslagets mörka dysterhet med avbildade kyrkogårdar och satansliknande och demoniska väsen anspelar på den ondska och det hat som stilen hämtar sin inspiration ifrån. Två symboler som ofta förekommer på skivomslag och bandtröjor är som ovan skrivet inverterade kors och uppochnedvända pentagram med spetsen pekande nedåt. Dessa fyller i sammanhanget sin funktion då de symboliserar stilens mörka och ondskefulla kärna. Många band använder även *corpse paint*⁴⁶ på bandfoton och spelningar för att extra understryka det demoniska och onda uttrycket.

Ungdomarna i bandet som jag samtalat med går alla klädda i svart och i lokalen där de repar är de becksvarta instrumenten stilenligt omringade av på väggen målade inverterade kors och pentagram. Detta representerar enligt medlemmarna den ondska och det hat och mörker som de vill ska genomsyra den musik de skapar. Mörkret och ondska kan som tidigare nämnt vara en kanal för ungdomarna att få utlopp för känslor och därmed ett sätt att bearbeta händelser och upplevelser. Denna form av symboliskt ställningstagande kan ses som ett sätt för ungdomarna att befästa sin identitetsmässiga koppling till kulturen. Ungdomarna säger att mycket av stilens uttryck för dem handlar om att finna och vara sig själva och inte helt okritiskt bara följa en upptrampad mainsteamväg vad gäller musik, kultur och livet i allmänhet. Black metal är ett personligt identitetsmässigt ställningstagande. (Denna diskussion återkommer nedan.) Den svarta färgen, korsen och pentagrammen övergår här från att vara intetsägande och värdeneutrala ikoner till att få en för ungdomarna symbolsikt laddad innebörd och betydelse. Den inneboende symboliken blir en kommunikativ signal om vilka ungdomarna är och vad de står för.

⁴⁶ Se beskrivning i avsnittet om stilens karaktärsdrag.

7:2 Utvecklade och förtäckta koder

Ser man till ungdomarnas symbolssystem så råder det för en någotsånär uppmärksam utomstående inga tvivel om att stilens mörker och svarta färg har en stor betydelse för deras identitet. Denna form av symbolik är alltså relativt tydlig. All symbolik behöver dock inte vara lika uppenbar utan den kan även ta formen av mer diffusa kodsysteM. Lalander och Johansson skiljer i sin bok på vad de kallar *förtäckta* och *utvecklade* koder.⁴⁷ De utvecklade koderna är just som den svarta färgen hos ungdomarna i bandet. Den är relativt lättolkad och inte så svåra att upptäcka. De förtäckta koderna däremot är enligt Lalander och Johansson mer sofistikerade och inte lika uppenbara. Författarna menar att det exempelvis kan röra sig om sätt att samtala och hälsa inom en viss grupp. De förtäckta koderna är mycket viktiga för att ett kollektiv skall kunna hålla ihop då de signalerar vad som är unikt för just den gruppen. Dessa koder är en form av internt kommunikationsmedel som stärker gruppens identitet och vi-känsla genom att tala ett språk som ingen utomstående förstår. Efter att ha spenderat ett antal timmar tillsammans med ungdomarna i deras replokal börjar jag förstå att samtalen kring vilka band som är bra och som spelar ”äkta” black metal rymmer en sådan förtäckt dimension. Sådär säger en av medlemmarna om det norska bandet Dimmu Borgir:

”Jag såg Dimmu på en festival en gång. Det var bara fjortisar i publiken. Sångarn sa att nu jävlar ska ni få höra på `riktig` black metal. Haha, jovisst!! (ironi)

Sånna band är för metalfjortisar. De lyssnar på `Dimmu` och sånt och i nästa veva kör de typ igång Per Gessle. Dom fattar inte musiken och dess innebörd. De tror att de är tuffa.”

Dimmu Borgir är ett band som visserligen spelar black metal – musik rent definitionsmässigt men som av ungdomarna anses ha förlorat den ”äkta” känslan. Dimmu Borgir är tillsammans med brittiska Cradle of filth ett band som tagit ett rejält kliv bort från scenens undergroundrötter genom frekvent exponering i mer kommersiellt gångbara sammanhang. Dimmu Borgir har exempelvis uppträtt på den norska motsvarigheten till grammisgalan.

Tillsammans i gruppen skapar ungdomarna en jargong som sätter toleransnivån för vad som kan accepteras och vad som inte kan accepteras inom ramen för deras interna uppfattning om vad deras kultur är och innebär. Skämtsamma och sarkastiska uttalanden om ett hos

⁴⁷ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, Kap 2. Begreppen är hämtade från Leonards Bernstein. Lalander/Johansson har översatt begreppen från *restricted* och *elaborated codes*.

ungdomarna `oäkta` band som Dimmu Borgir fungerar här som en sorteringsmekanism för vad som anses okej och inte. Med sitt språk skickar ungdomarna ut kodade signaler om vad black metal – kulturen betyder och innebär för dem. Den stilmässiga kommunikationen får därmed både en inre och en yttre dimension då den dels genom symbolanvändning visar omvärlden vilka de är och vill vara och dels genom ett förtäckt kodspråk formar individernas identitet i en dynamisk och mer intern gruppprocess. De förtäckta koderna skapar här en känsla av gemenskap inom gruppen och hjälper ungdomarna att känna samhörighet och likhet. För att vidare förklara detta fenomen lånar Lalander och Johansson begreppet *gemenskapstecken* av sociologen Erving Goffman.⁴⁸ Dessa tecken används av gruppens medlemmar för att signalera till varandra vad den gemensamma gruppen är och innebär. Lalander och Johansson menar att dessa signaler exempelvis kan visa sig i handlingar, objekt eller uttryck. Gemenskapstecken kan vara uttryck som att skåla med ett ölglas eller en gest i form av exempelvis ett höjt ögonbryn. Sådana här symboliska kodspråk används för att skapa en gemenskapskänsla och en gruppidentitet. Ungdomarnas sätt att som i ovan citat samtala, och med ironiska kommentarer och minspel angripa företeelser som inte stämmer överrens med deras uppfattning om black metal – kulturens innebörd och mening kan alltså ses som en symbolisk signal som markerar gruppidentiteten.

7:3 `Vi` och `De` - Kulturella motpoler

En del av processen att genom sin stil och kultur skapa en identitet är som ovan antytt att definiera sin egen gruppering. Ett viktigt led i att definiera sin egen kultur och stil är att förhålla sig till andra stilar och kulturer. Man kan här tala om så kallade *vi-* och *de-grupper*. För att förklara denna process diskuterar Lalander och Johansson sociologen Zygmunt Bauman tankar kring hur gruppens identitet byggs upp. Bauman menar att grupper i ett led i att definiera sig själva skapar symboler för det de inte vill vara. Inom en grupp så skapar man motpoler till hur man själv vill vara. En grupp, `vi`, behöver ett `de` att förhålla sig till för att skapa sin identitet. Rasistiska grupper använder exempelvis en negativ syn på invandring och invandrare för att för att skapa sin identitet. Vänsterpolitiska grupperingar kan använda samma mekanik då de definierar sig själva i förhållande till meningsmotståndare på den andra sidan av den politiska skalan. Lalander och Johansson menar med Baumans tankar i botten att poängen med denna process är att man inom gruppen skapar en känsla av gemenskap och suveränitet i förhållande till sina motpoler. Genom att konstruera en känsla som säger att `vi`

⁴⁸ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002,

är bättre än 'de' framstår den egna identiteten som överlägsen och mer storartad. Detta kan ses som ett sätt att utveckla och befästa tron sin egen gruppering och dess identitet.

Ungdomarnas sätt att klassificera band som "äkta" och "oäkta" innehåller just denna form av åtskillnad mellan ett "vi" och ett "de". Som motpol till den egna gruppen och stilen ställer de mer kommersiellt inriktad kultur. Denna kategorisering är en viktig del av ungdomarnas kulturyttring då den rymmer ett ställningstagande om hur man bör se på sin egen kultur och vad den innebär. Detta kan få en rent existentiell innebörd då black metal-kulturen blir ett viktigt 'statement' som säger något om ungdomarnas åsikter, värderingar och livssyn. Flera av medlemmarna i bandet säger att black metal-stilen har betytt mycket eftersom den har hjälpt dem att "hitta sig själv." En av medlemmarna säger såhär om en av anledningarna till varför han fastnade för black metal och varför stilen är så viktig för honom:

"Vem som helst kan inte lyssna på black metal. Man måste vara insiktsfull och inte bara följa flokken. Black metal är en livsfilosofi för mig. De kommersiella stilarna handlar bara om att anpassa sig och följa flokken. Musiken där betyder ingenting, det finns inget djupare att relatera till. Där gäller det bara att anpassa sig till vad 'andra' tycker att man skall vara. Men då hittar man inte sig själv heller."

7:4 Kultur som motstånd

Citatet ovan kan ses som ett värderingsmässigt ställningstagande. Erling Bjurström diskuterar i boken *Högt och lågt* synen på ungdomskultur som en form av motkultur.⁴⁹ Bjurström tar spjärn mot forskaren Theodore Roszak och menar att ungdomskultur kan få ett ideologiskt innehåll och fungera som en reaktion mot etablissemang och samhälle. Lalander och Johansson är inne på samma spår och menar att ungdomskulturer och de symboler som däri används kan ta formen av ett sorts samhälleligt motstånd.⁵⁰ Ungdomskultur är på så vis ett sätt att slå sig fri från etablerade ideal och uppfattningar genom att inte anpassa sig och göra som all andra. Använder man den här synen på ungdomskultur på de ungdomar jag samtalat med så får black metal-stilens innebörd en ideologiskt politisk laddning. Black metal som stil och fenomen handlar inte enbart om spela musik och klä sig på ett visst sätt, det handlar också om ett sätt att beskåda världen. En av medlemmarna säger:

⁴⁹ Bjurström Erling, *Högt och lågt, Smak och stil i ungdomskulturen*, Borea Bokförlag, Umeå 1997, Kap 2

⁵⁰ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, Kap 2

”Black metal är en motreaktion mot `fin` musik och sånna som bara rättar sig i leden. Ett Fuck You!”

Ungdomarna i bandet hävdar dock att deras musik inte har något med *politik* att göra. Samtidigt är alla överrens om att black metal i deras personliga tappning har gemensamma drag med punken⁵¹ i och med dess syn på kommersialism och etablissemang. Ser man till ungdomarnas avståndstagande mot vad de kallar *politik* så finns det anledning att misstänka att deras definition av begreppet är tätt sammankopplat med partipolitik. En i bandet säger:

”Jag hatar all politik överhuvudtaget. Socialdemokrater eller Moderater..., det är samma skit. Politik betyder ingenting för mig för jag tycker att allt är lika skit ändå.”

Vidgar man begreppet `politik` så råder det inget tvivel om att ungdomarnas uttryck och åsikter inom ramen för deras kultur rymmer en tydlig åsiktsmässig dimension som mycket väl kan tolkas politiskt. Black metal-kulturen blir genom ungdomarnas åsikter ett `statement` mot kommersialism, mainstreamkultur och `svenssonliv`. Begreppet `mainstream` får här representera breda och vanliga musik- och kulturformer som enligt ungdomarna helt okritiskt och oreflekterat accepteras av den breda massan och som är nära sammankopplad med massproduktion och kommersialism.

Ett sätt att förstå ungdomarnas reaktion kan vara att använda samhällskritikern Antonio Gramscis begrepp *kulturell hegemoni*.⁵² Gramsci skriver att makten i ett samhälle inte enbart upprätthålls genom statens våldsmonopol utan även genom mer sofistikerat genom kulturen. Gramsci som var socialist skriver att den kapitalistiska samhällsordningen hålls upp av ett sorts kulturellt monopol på de åsikter och tankar som finns i samhället. Borgerlighetens och kapitalismens sätt att skåda världen införlivas i kulturen som något för alla självklart. Borgerligheten har därmed den ”hegemoniska” makten över samhället. Denna makt är dock inte total utan det finns utrymme att göra motstånd. Lalander och Johansson menar att ungdomskultur kan ses som ett sätt att vägra att inordna sig i den av etablissemangen inordnade hegemonin.⁵³ Ungdomarnas ställningstagande mot `mainstreamkultur` och

⁵¹ “Punk rock is an anti-establishment rock music genre and movement that emerged in the 1970s.”

http://en.wikipedia.org/wiki/Punk_rock , 1/1 - 07

⁵² http://sv.wikipedia.org/wiki/Antonio_Gramsci , 1/1 - 07

⁵³ Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002, Kap 2

`svenssonliv` kan därmed ses som ett motstånd mot den rådande samhällsordningen genom att de genom sitt stilmässiga uttryck vägrar inrätta sig i ledet och därmed *"följa flocken"*. Genom sin stil och sin kultur förmedlar ungdomarna sin livssyn som säger att de inte helt okritiskt vill anpassa sig till aktuella samhällshegemonin. Black metal är ett sätt för ungdomarna att markera sitt avståndstagande och sitt hävda sitt oberoende gentemot etablissemang och oreflekterat `svenssonleverne`.

Ungdomarna menar dock att det inte alltid är helt problemfritt att försöka gå sin egen väg och inte enbart rätta sig i ledet. Medlemmarna i bandet säger att de ofta känner sig oförstådda av lärare och andra vuxna. De menar dock att detta till viss del kan vara bra eftersom black metal skall vara `underground` lite *"undagömt"* men samtidigt säger ungdomarna att det finns många fördomar mot black metal – ungdomar och att de inte vill bli misstolkade och på dömda på förhand. En av ungdomarna säger:

"Många människor är fördomsfulla och tror typ att alla som lyssnar på black metal är nazister. Så är det inte. Jag skulle vilja att `dom` respekterade oss precis som alla andra."

8. Avslutade kommentar

Ungdomarnas reaktion här ovan slutar precis vid samma punkt som denna uppsats började, nämligen vid det faktum att många ungdomar känner sig missförstådda av vuxenvärlden. Det här är en av anledningarna till varför en uppsats i ämnet ungdomskultur känns så angelägen inom ramen för pedagogiskt arbete. Uppsatser och studier i detta ämne kan fylla en viktig funktion för att skapa en förståelse för de kulturer, stilar och uttryck som finns bland ungdomar, och den innebörd och betydelse som dessa har. Denna förståelse och insikt kan vara mycket värdefull då man som i skolmiljön träffar och arbetar med ungdomar från samhällets alla hörn och kanter.

Källförteckning

Litteratur

Baukart Ivana, *Black magic women – en beskrivning av kvinnornas position, arbetssätt och identiteter inom black metal*, Institutionen för konst- och musikvetenskap vid Lunds Universitet, 2000

Bjurström Erling, *Högt och lågt, Smak och stil i ungdomskulturen*, Borea Bokförlag, Umeå 1997

Bossius Thomas, *Med framtiden i backspeglarna, Black metal- och transkulturen; ungdomar, musik och religion i en senmodern värld*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2003

Bryman Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber AB, Malmö, 2002

Eneroth Bo, *Hur mäter man vackert? Grundbok i kvalitativ metod*, Natur och kultur, Stockholm, 2005

Holmer Jan (Red.) och Starrin Bengt (Red.), *Deltagarorienterad forskning*, Studentlitteratur, 1998

Lalander Philip, *Anden i flaskan – Alkoholens betydelser i olika ungdomsgrupper*, B. Östlings bokförlag, Eslöv 1998

Lalander Philip och Johansson Thomas, *Ungdomsgrupper i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund 2002

Larsson Göran (Red.), *Talande tro - ungdomar, religion och identitet*, Studentlitteratur, Lund 2003

Moynihan, Söderlind, *Lords of chaos: The bloody rise of the satanic metal underground*, Feral House, 2003

Trost Jan, *Kvalitativa Intervjuer*, Studentlitteratur, Lund 2003

Sernhede/Johansson (Red.), *Identitetens omvandlingar – black metal, magdans och hemlöshet*, Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla 2001

Internetkällor

Black metal som musik - http://en.wikipedia.org/wiki/Black_metal

Blast Beats - http://en.wikipedia.org/wiki/Blast_beat

Carnemalm och Garsén, C-uppsatts vid Socialhögskolan i Lund, *Tjejer och killars identitetsutveckling i dödsmetallkulturen* -
<http://theses.lub.lu.se/archive/sob//soch/soch04008/SOCH04008.pdf>

Corpse Paint - http://en.wikipedia.org/wiki/Corpse_paint

Dubbla bastrummor - http://en.wikipedia.org/wiki/Double-bass_drum

Gramsci Antonio - http://sv.wikipedia.org/wiki/Antonio_Gramsci

Inverterade kors -
<http://altreligion.about.com/library/glossary/symbols/bldefsreversecross.htm>

Pentagram - <http://altreligion.about.com/library/weekly/aa100102a.htm>

Punk - http://en.wikipedia.org/wiki/Punk_rock

CD, DVD och Kasset

Metal- A headbangers Journey, DVD 2006, Regi: Sam Dunn, Scot McFadyen

Venom, *Black Metal*, 1982, Combat , CD/LP

Samtal inspelade med kassetbandspelare